

รับใช้สังคมด้วยหลักสูตรการเป็นเจ้าหน้าที่ ประสานงานชุมชนด้านการส่งเสริมการมีส่วนร่วม

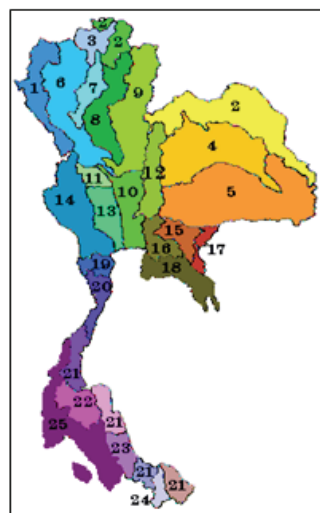
¹วรรณมา มั่งกิตะ ธนากร ลัทธธีระสุวรรณ อาริคมล ต. ไชยสุวรรณ

สิริยุพา เลิศกาญจนพร สุ่มย์ หมายหมั่น และ ปณิธิ บุญสา

²ปราณี ลีละวัฒนากุล และ มาลัยพร ตาเสน

อาจารย์มหาวิทยาลัยทำอะไรบ้าง ? ทำไมอาจารย์มหาวิทยาลัยไม่มีปิดเทอม ? เสาร์-อาทิตย์ไม่ค่อยได้หยุดเลย ? เจอคำถามแบบนี้บ่อย ๆ ต้องคอยตอบคำถามว่า หน้าที่ของอาจารย์มหาวิทยาลัยมี 4 อย่างคือ 1. สอนเป็นงานหลัก 2. งานวิจัยและงานวิชาการ 3. งานบริการวิชาการ งานข้อ 2 และ 3 เป็นงานรอง สุดท้ายคือ 4. งานทำนุบำรุง ศิลปวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม อาจารย์สอนโดยใช้ความรู้ที่ได้ร่ำเรียนมา ประกอบกับการค้นคว้าความรู้ใหม่ ๆ ศึกษาวิจัย อย่างต่อเนื่อง ถ่ายทอดประสบการณ์ต่าง ๆ ให้นักศึกษา เพื่อต่อยอดความรู้ต่อไป รวมทั้งนำความรู้และประสบการณ์ ที่ได้มาบริการวิชาการ เพื่อนำความรู้สู่สังคมต่อไป ซึ่งเป็นการบูรณาการร่วมกัน เพื่อตอบโจทย์องค์กรหรือทำงานเชิงพื้นที่ให้มีความเหมาะสม ในการนำความรู้ที่ได้ไปใช้ประโยชน์หรือแก้ไขปัญหาต่าง ๆ

25 กลุ่มน้ำหลัก ของประเทศไทย

ชื่อกลุ่มน้ำ

- 1 สุลาละวิน
- 2 น้ำโขง
- 3 กกก
- 4 สี
- 5 ชุม
- 6 เชียง
- 7 รัง
- 8 ชม
- 9 น่าน
- 10 เจ้าพระยา
- 11 สหคกรัง
- 12 ป่าสัก
- 13 ท่าจีน
- 14 แม่กลอง
- 15 ป่าจันทบุรี
- 16 บางปะกง
- 17 โฉน เสดาน
- 18 ชายฝั่งทะเลตะวันออก
- 19 เพชรบุรี
- 20 ชายฝั่งทะเลภาคใต้
- 21 ภาคใต้ฝั่งตะวันออก
- 22 ลำปำ
- 23 ทะเลสาบสงขลา
- 24 บัลดานี
- 25 ภาคใต้ฝั่งตะวันตก

ภาพที่ 1 แผนที่พื้นที่เครือข่ายที่รับผิดชอบของเจ้าหน้าที่ประสานงานชุมชน

ด้านการส่งเสริมการมีส่วนร่วม (จปส.) ที่ทีมวิทยากรไปอบรม

(รุ่นที่ 2 หมายเลข 9: กลุ่มน้ำน่าน, รุ่นที่ 3 หมายเลข 2, 4 และ 5: กลุ่มน้ำโขง, กลุ่มน้ำชี และกลุ่มน้ำมูล และรุ่นที่ 4 หมายเลข 1, 3, 8 : กลุ่มน้ำยม กลุ่มน้ำอิง กลุ่มน้ำกก กลุ่มน้ำสาละวิน และกลุ่มน้ำวัง)

¹มหาวิทยาลัยแม่โจ้-แพร่ เฉลิมพระเกียรติ

²ฝ่ายส่งเสริมและพัฒนาการมีส่วนร่วม ส่วนส่งเสริมและพัฒนาชุมชนต้นน้ำ

สำนักอนุรักษ์และจัดการต้นน้ำ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช

งานบริการวิชาการที่ทางทีมคณาจารย์จากมหาวิทยาลัยแม่โจ้-แพร่ เฉลิมพระเกียรติ ได้มีโอกาส นำความรู้สู่สังคม โดยรับเชิญเป็นวิทยากรจากกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช ในการจัดฝึกอบรมแก่ข้าราชการ พนักงานราชการ และพนักงานจ้างเหมาเอกชน ในหลักสูตร “การเป็นเจ้าหน้าที่ประสานงานชุมชนด้านการส่งเสริมการมีส่วนร่วม (จปส.)” เนื่องจากเจ้าหน้าที่ประสานงานชุมชน เป็นผู้ทำงานใกล้ชิดกับชุมชนที่สุด มีบทบาทเป็นผู้ประสานงานระหว่างชุมชนกับหน่วยงาน องค์กรภาครัฐ ภาคเอกชน และต้องได้รับความไว้วางใจจากชาวบ้านจึงจะได้รับความร่วมมือที่ดีในการปฏิบัติงาน ซึ่งมีผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานโครงการต่าง ๆ ขององค์กร สำนักอนุรักษ์และจัดการต้นน้ำ โดยหน่วยงานสนามด้านการอนุรักษ์และจัดการต้นน้ำ มีเจ้าหน้าที่ประสานงานชุมชนที่ปฏิบัติหน้าที่ในงานด้านการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนที่เป็นกำลังสำคัญในพื้นที่ แต่เจ้าหน้าที่ประสานงานชุมชนเหล่านี้ยังต้องการเทคนิค กระบวนการฝึกอบรมทบทวนความรู้ และเสริมสร้างทักษะใหม่ ๆ ดังนั้น การจัดฝึกอบรมในหลักสูตรนี้จึงเป็นการเสริมสร้างศักยภาพในการทำงานของเจ้าหน้าที่ และเตรียมความพร้อมในการปฏิบัติงานภายใต้กิจกรรมเครือข่ายชุมชนต้นน้ำ ให้มีความพร้อมในการทำงานอย่างเต็มความสามารถ

ภาพที่ 2 กิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้การบริหารจัดการลุ่มน้ำแบบบูรณาการ และองค์กรเครือข่ายลุ่มน้ำ ณ โรงแรมดิอิมเพลส จังหวัดน่าน

ทีมงานวิทยากรมหาวิทยาลัยแม่โจ้-แพร่ เฉลิมพระเกียรติ ได้รับความไว้วางใจให้เป็นวิทยากรในรุ่นที่ 2 – 4 โดยหลักสูตร “การเป็นเจ้าหน้าที่ประสานงานชุมชนด้านการส่งเสริมการมีส่วนร่วม (จปส.)” มีเนื้อหาการบรรยายและฝึกปฏิบัติที่หลากหลาย เช่น พื้นฐานด้านการบริหารจัดการลุ่มน้ำแบบบูรณาการ บทบาทหน้าที่การเป็นผู้ประสานงานชุมชนที่ดี ความรู้และเทคนิคต่าง ๆ ในการทำงานร่วมกับชุมชน รวมทั้งการติดต่อประสานงานกับหน่วยงานภายนอก งานด้านการสร้างจิตสำนึกให้กับชุมชน ทักษะการเป็นผู้อำนวยความสะดวก เป็นต้น ซึ่งจะช่วยให้การดำเนินกิจกรรมด้านการส่งเสริมและพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนตามภารกิจของหน่วยงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลยิ่งขึ้น

ผู้เข้ารับการฝึกอบรมเป็น ข้าราชการ พนักงานราชการ และพนักงานจ้างเหมาเอกชน ที่ปฏิบัติงานทำหน้าที่ประสานงานชุมชนประจำหน่วยงานสนามด้านการอนุรักษ์และจัดการต้นน้ำ อายุการทำงาน ตั้งแต่ 1-30 ปี มีแตกต่างกันมาก (ทีมงานค่อนข้างมีความกังวลในการจัดรูปแบบกิจกรรม)โดยทีมวิทยากรได้มีโอกาสเป็นวิทยากรจำนวน 3 รุ่นในแต่ละรุ่นแบ่งตามหน่วยงานที่ตั้งอยู่ในลุ่มน้ำ (ภาพที่ 1) มาเข้ารับการฝึกอบรม คือ

รุ่นที่ 2 ระหว่างวันที่ 16 – 18 มิถุนายน 2559 ณ โรงแรมดิอิมเพลส จังหวัดน่าน จำนวน 55 คน จากลุ่มน้ำน่าน

รุ่นที่ 3 ระหว่างวันที่ 7 – 9 ธันวาคม 2559 ณ โครงการท่องเที่ยวเชิงนิเวศภูฝอยลม อำเภอหนองแสง จังหวัดอุดรธานี จำนวน 58 คน จากลุ่มน้ำป่าสัก ลุ่มน้ำชี ลุ่มน้ำมูล และลุ่มน้ำโขง

รุ่นที่ 4 ระหว่างวันที่ 14 – 16 ธันวาคม 2559 ณ อุทยานแห่งชาติแจ้ซ้อน อำเภอเมืองปาน จังหวัดลำปาง จำนวน 53 คน จาก ลุ่มน้ำวัง ลุ่มน้ำยม ลุ่มน้ำอิง ลุ่มน้ำกก และลุ่มน้ำสาละวิน

ภาพที่ 3 กิจกรรมการละลายพฤติกรรม ณ โครงการท่องเที่ยวเชิงนิเวศภูฝอยลม อำเภอหนองแสง จังหวัดอุดรธานี

ในการฝึกอบรมครั้งนี้ที่มหาวิทยาลัยได้บรรยายให้ความรู้ แลกเปลี่ยนประสบการณ์ต่าง ๆ และเปิดโอกาสให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ทบทวนบทบาทหน้าที่ และพัฒนาบุคลิกภาพความเป็นผู้ประสานงานชุมชนด้านป่าไม้ที่ดี เพื่อเพิ่มพูนทักษะและเทคนิคการทำงานในการสร้างจิตสำนึก และการทำงานร่วมกับชุมชน เสริมสร้างศักยภาพให้กับเจ้าหน้าที่ประสานงานชุมชน เพื่อเตรียมความพร้อมที่จะปฏิบัติงานในกิจกรรมเครือข่ายชุมชนต้นน้ำ มีการเปิดโอกาสให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ระหว่างกัน ซึ่งเป็นประโยชน์อย่างมากต่อการปฏิบัติงานเครือข่ายชุมชนต้นน้ำให้มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลต่อไป โดยหลักสูตรมีเนื้อหาที่เข้มข้นมากตลอดระยะเวลา 3 วันที่ทำการฝึกอบรม หัวข้อที่ต้องให้ความรู้ คือ

ภาพที่ 4 กิจกรรมกลุ่มการบริหารจัดการลุ่มน้ำแบบบูรณาการ และองค์กรเครือข่ายลุ่มน้ำ ณ โครงการท่องเที่ยวเชิงนิเวศภูฝอยลม อำเภอหนองแสง จังหวัดอุดรธานี

1. เทคนิควิธีการบริหารจัดการความขัดแย้ง เพื่อให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้เรียนรู้เทคนิควิธีการบริหารจัดการความขัดแย้งในสถานการณ์ต่าง ๆ ที่อาจจะประสบในการทำงานร่วมกับชุมชน การวิเคราะห์หาสาเหตุของความขัดแย้งและการป้องกันไม่ให้เกิดขึ้น กลยุทธ์ในการจัดการและการวางตัว หลักการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งแบบต่าง ๆ อย่างละมุนละม่อม ได้รับเกียรติจากวิทยากรผู้มากประสบการณ์ นำทีมโดย อาจารย์สุเมย์ หมายหมั่น

2. บทบาทหน้าที่ และเทคนิควิธีการเป็นผู้ประสานงานชุมชนที่ดี เพื่อให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้เรียนรู้บทบาทหน้าที่ และเทคนิควิธีการเป็นผู้ประสานงานชุมชนที่ดี โดยการถ่ายทอดประสบการณ์จริงจากวิทยากรผู้มีประสบการณ์ทำงานกับชุมชน วิทยากร นำทีมโดย อาจารย์ ดร.อารีกรมล ต. ไชยสุวรรณ และอาจารย์สิริยุพา เลิศกาญจนานพร

3. เทคนิคการทำงานในการสร้างจิตสำนึก และการทำงานร่วมกับชุมชน เพื่อให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้เรียนรู้เทคนิคการทำงานในการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ และการทำงานร่วมกับชุมชน เทคนิคการเจรจา การสื่อสารในองค์กร และการประสานงานกับชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง นำทีมโดย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วรณมา มั่งกิตะ

4. ความรู้ด้านการบริหารจัดการลุ่มน้ำแบบบูรณาการ และองค์กรเครือข่ายลุ่มน้ำ เพื่อให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้รับความรู้ด้านการบริหารจัดการลุ่มน้ำแบบบูรณาการ และความสำคัญขององค์กรเครือข่ายลุ่มน้ำ การสร้างเครือข่าย ตัวอย่างเครือข่ายที่เข้มแข็ง นำทีมโดย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ธนากร ลัทธิตีระสุวรรณ

5. เทคนิคการเป็นผู้อำนวยความสะดวก (Facilitator) เพื่อให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้เรียนรู้และนำเทคนิคการเป็นผู้อำนวยความสะดวกมาฝึกปฏิบัติ เพื่อจะได้นำไปประยุกต์ใช้ได้อย่างถูกต้อง นำทีมโดย อาจารย์ปณิธิ บุญสา

ภาพที่ 5 การบรรยายนอกห้องเรียน และแบ่งให้ทำกิจกรรมกลุ่ม ณ อุทยานแห่งชาติแจ้ซ้อน อำเภอเมืองปาน จังหวัดลำปาง

ภาพที่ 6 กิจกรรม Walk rally ทำงานร่วมกันเป็นทีม ณ อุทยานแห่งชาติแจ้ซ้อน อำเภอเมืองปาน จังหวัดลำปาง

ด้วยเนื้อหาหลักสูตรที่ถูกต้องแน่นและเข้มข้น ยากในการทำความเข้าใจ เป็นหน้าที่ของวิทยากรที่จะต้องพยายามหากิจกรรมและวิธีการที่หลากหลายมาใช้ในการฝึกอบรม การฝึกอบรมในรุ่นที่ 2 ซึ่งจัดในโรงแรมไม่เอื้อให้ทีมวิทยากรทำอะไรมากนัก นอกจากการบรรยายในห้อง การฝึกปฏิบัติ การสัมมนากลุ่มย่อย การนำเสนอผลการแสดงบทบาทสมมุติ การสรุปผลและประเมินผลการฝึกอบรม (ภาพที่ 2) ซึ่งประสบความสำเร็จระดับหนึ่ง ผู้จัดและผู้เข้ารับการฝึกอบรมประเมินผลออกมาว่าดี

ทีมวิทยากรนำผลการประเมินของรุ่นที่ 2 มาวิเคราะห์ เพื่อปรับปรุงวิธีการฝึกอบรมในครั้งต่อมา คือ รุ่นที่ 3 จัดฝึกอบรมที่โครงการท่องเที่ยวเชิงนิเวศฝอยลม อำเภอหนองแสง จังหวัดอุดรธานี

กิจกรรมต่าง ๆ ถูกคิดขึ้นเพื่อไม่ให้เกิดความเบื่อหน่าย ซ้ำซากจำเจ เหมือนกับที่ผู้เข้ารับการฝึกอบรมในรุ่นที่ 2 ได้เคยประสบพบมา ทีมวิทยากรจึงจัดกิจกรรมในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อละลายพฤติกรรมผู้เข้าร่วมอบรม (ภาพที่ 3) การจัดกิจกรรมในลักษณะการ Walk rally โดยมีกิจกรรมต่าง ๆ ที่ทำร่วมกันเป็นทีม เพื่อสร้างเครือข่าย มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลจากต่างหน่วยงาน พร้อมทั้งแทรกสาระความรู้ต่าง ๆ ที่ผู้เข้ารับการฝึกอบรมควรได้รับ จากวิทยากร และเจ้าหน้าที่จากกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช แต่ก็ยังคงเนื้อหาการบรรยายในห้อง การฝึกปฏิบัติ การสัมมนากลุ่มย่อย การนำเสนอผล การแสดงบทบาทสมมุติ กิจกรรมสนทนา การสรุปผลและประเมินผลการฝึกอบรม (ภาพที่ 4) ซึ่งการจัดกิจกรรมในลักษณะดังกล่าว ผู้จัดและผู้เข้ารับการฝึกอบรมประเมินผลในระดับดีมาก ได้รับความรู้ สนุก ไม่น่าเบื่อ ทุกคนกระตือรือร้น ที่จะร่วมกิจกรรมแบบกลุ่ม

ภาพที่ 7 การบรรยายเทคนิคการบริหารความขัดแย้ง โดย อาจารย์สุเมย์ หมายหมั่น

ประสบความสำเร็จจากการจัดฝึกอบรมในรุ่นที่ 2 และ 3 ทีมวิทยากรได้ปรับกระบวนการให้เหมาะสมมากยิ่งขึ้นกับผู้เข้ารับการฝึกอบรมในรุ่นที่ 4 ที่อุทยานแห่งชาติแจ้ซ้อน อำเภอเมืองปาน จังหวัดลำปาง (ภาพที่ 5- ภาพที่ 6) การฝึกปฏิบัติเน้นการสร้างเนื้อหาสาระและสร้างการมีส่วนร่วม เทคนิคการจัดการกับผู้เข้าร่วมประชุมแต่ละแบบ ทักษะการฟังแบบจับประเด็น เทคนิคการใช้อุปกรณ์และสื่อประเภทต่าง ๆ เช่น การจัดที่นั่ง การเขียนกระดาน flip chart การใช้ color card การเขียน mind map เป็นต้น (ภาพที่ 7) ซึ่งก็ได้รับผลการประเมินในระดับดีมาก จากผู้เข้ารับการฝึกอบรม ทุกคนมีความสุข บอกว่าไม่เหมือนกับการไปอบรมที่อื่น ๆ

ภาพที่ 8 การฝึกเทคนิคการใช้เครื่องมือประเภทต่าง ๆ

บทส่งท้าย

จากการได้มีโอกาส เป็นทีมวิทยากร 3 ครั้ง ทั้งทีมงานส่วนส่งเสริมและพัฒนาชุมชนต้นน้ำ สำนักอนุรักษ์และจัดการต้นน้ำ ผู้จัด เจ้าหน้าที่ผู้เข้ารับการฝึกอบรม และทีมวิทยากร ได้แลกเปลี่ยนความรู้ในการทำงานที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการทำงานแบบเครือข่าย ทุกคนบอกว่าเป็นการฝึกอบรมที่ได้รับความรู้อย่างสนุกสนาน แม้ว่าทีมวิทยากรจะค่อนข้างเหนื่อยกับการเตรียมกิจกรรมต่าง ๆ ที่ต้องแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า แต่พอเห็นความร่วมมือ รอยยิ้มของทุกคนที่เข้าร่วมกันทำกิจกรรม ผู้เข้ารับการฝึกอบรมบางท่านบอกอยากส่งลูกหลานมาเรียนกับอาจารย์จัง พวกเราทีมคณาจารย์ก็ถือโอกาสประชาสัมพันธ์มหาวิทยาลัย นำโบรชัวร์ไปแจก เป็นลักษณะของการทำงานเชิงรุกอีกทางหนึ่งด้วย เรียกได้ว่างานนี้คุ้มค่าและมีความสุขมาก..... หายเหนื่อย และเป็นกำลังใจในการทำงาน ■